

منابع اطلاعاتی مورد استفاده عوامل ترویج^۱

ترجمه: مسعود بیژنی - X عضو هیئت علمی گروه کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی بروجرد
حمید راستگو - دانشجوی رشته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران
نگین فلاح حقیقی - دانشجوی رشته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تهران

چکیده

مقاله حاضر نشان دهنده ارزیابی و آزمایش اطلاعات استفاده شده توسط مروجان در ایالات متحده است و هدف آن مشخص ساختن جستجوی مروجان برای استفاده از اطلاعاتی است که چگونه آنها به یک مورد خاص اطلاعاتی نیاز دارند، آنها برای نیاز و دسترسی به این اطلاعات چه هدفی دارند؟ همچنین معرفی منابع اطلاعاتی است که مروجان به میزان زیادی از آنها استفاده می کنند. بنابراین مقاله حاضر نشان دهنده تعیین تفاوت ها میان فراوانی استفاده از منابع اطلاعاتی و ویژگی های دموگرافی مروجان مانند سن، جنس، تحصیلات و زمینه فعالیتی می باشد و نیز این مقاله بیانگر آن است که متخصصان ترویج، بولتن های تجربی کشاورزان، نشریات ترویجی و مدیران مزرعه مهم ترین منابع اطلاعاتی هستند که مورد استفاده مروجان قرار می گیرند.

واژه های کلیدی: اطلاع رسانی، منابع اطلاعاتی، مروجان، نشریات ترویجی، مدیران مزرعه.

-۱

این مقاله ترجمه آزاد متن ذیل می باشد:

- Radhakrishna, R. B & Thomsen. (1996), Extension Agents' use of information sources. Journal of Extension, February, Vol(34), No, (1).

*. Email: bijanimasoud@yahoo.com

مقدمه

اطلاعات، اطلاع‌رسانی، منابع اطلاعاتی و نحوه دستیابی به این منابع از مهم‌ترین چالش‌های عصر حاضر بویژه برای دست‌اندرکاران نظام ترویج کشاورزی است که می‌تواند بستر مناسبی جهت پژوهش‌ها توسط پژوهشگران و متخصصان باشد. این مقاله، حاصل پژوهشی است که توسط (Radharkrishna) و (Thompson) در ایالت پنسیلوانیای آمریکا صورت گرفته است. این پژوهش، هر چند در شرایطی بسیار متفاوت با شرایط کشورهای در حال توسعه انجام شده؛ لیکن از لحاظ روش تحقیق، حاوی نکات ارزنده‌ای است. بالطبع می‌توان با اعمال موارد لازم در تطبیق و هماهنگ‌سازی آن با شرایط موجود و استفاده از پژوهش‌های داخل و یا خارج از کشور، مطالعات پژوهشی مناسبی در این زمینه صورت داد. اطلاعات توسط مروجان در برخورد با نیازهای اطلاعاتی و ارباب‌رجوعی که مروجان با آنها سر و کار دارند به چه صورت، چه موقع و چگونه جمع‌آوری شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد؟

معرفی و فهم این موضوع (جستجو و استفاده از منابع اطلاعاتی) راهی طولانی در بهبود ارائه روش‌های ترویجی در پیش رو خواهد داشت. به عنوان آموزشگران ترویجی باید انواع روش‌های ارائه، نیاز (نیازسنجی)، پرسش‌هایی که باید به صورت مفید و اختصاصی در این روش‌های ارائه مورد بررسی قرار گیرند، نوع مخاطب (شنونده)، سطح آموزشی فراگیر، مهارت‌های مروجان و اهداف آموزشی آنها مورد توجه قرار گیرد. این موارد زمانی حساس می‌شود که مسائلی همچون بودجه، کنترل‌های ستادی، اهداف توسعه حرفه‌ای و کارایی استفاده از منابع در نظر گرفته شود. مطالعات محدودی درباره اطلاعات مورد استفاده مروجان انجام شده است.

(Burns Anderson, 1973 Shin Evans, 1991). این مطالعات بیانگر آن است که متخصصان ترویج، نشریات تجربی کشاورزان، نشریات ترویجی و مدیران مزرعه، مهم‌ترین منابع اطلاعاتی هستند که مورد استفاده مروجان قرار می‌گیرند (Agenew, 1991). مدیران ترویج ایالتی (دولتی) دریافته‌اند که رهیافت‌های ارائه برنامه در طول پنج سال بعد تغییر می‌کنند. این تغییرات متضمن افزایش استفاده از ارتباطات الکتریکی و ابداعات و شیوه‌های آموزشی است. تغییرات الکترونیکی مذکور با استفاده از ارتباطات صوتی (تلفنی)، دسترسی به منابع اطلاعاتی الکترونیکی، دستیابی به آموزش‌های ویدیویی و گسترش استفاده از فن‌آوری رایانه‌ای، افزایش چشمگیری داشته است.

اهداف و مقاصد (هدف اصلی و اهداف ویژه)

هدف اصلی این مطالعه، امتحان و ارزیابی اطلاعات استفاده شده توسط مروجان در ایالات متحده بود. اولین هدف، مشخص ساختن جستجوی مروجان برای استفاده از اطلاعاتی است که چگونه آنها به یک مورد خاص اطلاعاتی نیاز دارند. آنها برای نیاز و دسترسی به این اطلاعات چه هدفی دارند. دومین هدف، شناساندن منابع اطلاعاتی است که مروجان به میزان

زیادی از آنها استفاده می‌کنند. سومین هدف، تعیین تفاوت‌ها بین فراوانی استفاده از منابع اطلاعاتی و ویژگی‌های دموگرافی (شخصی) مروجان بود. (نظیر سن، جنس، سطح تحصیلات و زمینه فعلیتی مروجان)

روش‌ها و رویه‌های عمل (متدلوژی، روش تحقیق)

وسیله جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه پستی بود. نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای از ۳۰۵ مروج (طبقات براساس نواحی ترویجی بود) از ۱۵۱۵ مروج در ۸ مرحله تصادفی از (Oregon, Colorado, Texas, Georgia, West Virginia, Maryland, Missouri, Iowa) بود. پرسشنامه با کمک پژوهشگران کامل شد و دارای سه قسمت می‌باشد. الف) جستجو و استفاده از اطلاعات توسط مروجان ب) فراوانی استفاده از منابع اطلاعاتی با مقیاس پنج قسمتی لیکرت از ۱ (هیچ) تا ۵ (یک بار در روز) ج) اطلاعات دموگرافیکی (شخصی) نظیر: سن، جنس، سطح تحصیلات، آخرین مدرک تحصیلی و زمینه فعالیت مروج.

پرسشنامه برای افزایش روایی محتوایی و ظاهری به وسیله یک پانل از متخصصان (خبرگان) در ارتباطات کشاورزی و روش تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفت. موارد مورد اندازه‌گیری در طیف لیکرت به وسیله آلفای کرونباخ ارزیابی شد. نتایج تجزیه و تحلیل از این طریق برای به دست آوردن پایایی (قابلیت اعتماد) تحقیق با به دست آوردن $a = .81$ تأیید گردید. بعد از پست اولین و دومین سری پرسشنامه‌ها در نهایت ۱۹۱ (۶۳ درصد) مروجان پاسخ داده بودند. پاسخ‌های اولیه و نهایی ارائه شده با متغیرهای کلی مطابقت می‌کند که توسط Miller و Smith (1983) هم مورد بررسی بوده‌اند.

تفاوت‌های معناداری میان دو گروه و اطلاعات عمومی جمعیت وجود نداشت. تجزیه و تحلیل اطلاعات توسط آمار توصیفی، آزمون t و تجزیه واریانس (ANOVA) انجام گرفت.

یافته‌های پژوهش

نیمرخ ویژگی‌های شخصی مروجان

۹۱ زن و ۱۰۰ مرد، میانگین سنی ۴۳ سال داشتند. سن پاسخگویان از ۲۱ تا ۶۶ سال بود. متوسط سابقه کاری ایشان، ۱۳ سال بود. اکثریت مروجان (۷۳ درصد) مقطع کارشناسی ارشد را آخرین مدرک تحصیلی خود ذکر کرده‌اند.

کشاورزی زمینه اصلی فعالیت و برنامه کاری ایشان بود (۷۳ مروج). برای ۵۳ مروج، معیشت خانواده و اقتصاد منزل، برای ۴۱ مروج توسعه برنامه ۴-۵ جوانان و ۲۳ مروج در طبقه‌بندی‌های دیگر بوده‌اند. (همانند جنگلداری، توسعه اطلاعات و منابع طبیعی)

هدف اول: جستجو و استفاده از منابع اطلاعاتی

مروجان پاسخگو، به مواردی از جمله موارد ذیل اشاره داشته‌اند:
الف) زمانی که آنها به یک مورد برای کسب اطلاعات نیاز داشته‌اند ب) دلایل جستجوی اطلاعات ج) اینکه اکثر جستجوها، زمینه‌های اطلاعاتی داشته‌اند.
۷۷ درصد مروجان اشاره کرده‌اند که آنها به یک مورد برای اطلاعات در روز نیاز دارند. مهمترین دلیل کسب اطلاعات برای پاسخگویی به سؤال‌ها و نیازهای ارباب رجوع بوده است (۹۴ درصد). دلایل دیگر کسب اطلاعات از طرف مروجان عبارت‌اند از: ۶۳ درصد برای طرح یک برنامه آموزشی، ۵۶ درصد برای ارائه گزارش، ۳۶ درصد برای جمع‌آوری اطلاعاتی پایه‌ای پژوهش، ۳۵ درصد برای مهیا کردن خویش جهت ارائه و ۳۳ درصد برای آمادگی جهت برنامه رادیویی.

مهمترین دلیل جستجوی اطلاعات، زمینه موضوعی برای اطلاعات استانی داشته است (۴۸ درصد)، نیز برای H-۴ (۴۶ درصد)، کاربرد آفت‌کشها (۳۸ درصد)، تولید گیاهان زراعی (۳۸ درصد)، مدیریت مزرعه (۳۶ درصد)، تغذیه و معیشت (۳۰ درصد)، فرآوری مواد غذایی (۲۴ درصد)، موارد کذب (۲۲ درصد) و تولید نهال (۲۱ درصد) استخراج شده است.

هدف دوم: فراوانی استفاده از منابع اطلاعاتی

مروجان در بخشی با طیف لیکرت (۱ = هیچ و ۵ = یک بار در روز) اشاره داشته‌اند که میزان و وسعت استفاده آنها در ارتباط و دستیابی به منابع اطلاعاتی تا ۲۱ منبع می‌رسد. ۴/۸۵ درصد از مروجان با ارباب رجوعان، ۴/۶۲ درصد با سایر مروجان در محل کار، ۳/۹۵ درصد با سایر مروجان شهرستان، ۳/۷۲ درصد با متخصصان ترویج، ۳/۹۶ درصد با سرپرستان میانی، ۳/۶۶ درصد با آژانس‌های خبری محلی، ۳/۲ درصد با سازمان‌های اشتغال محلی، ۳/۰۴ درصد با آژانس‌های فدرال و ایالتی و ۳ درصد با مدیران و معلمان مدارس محلی ارتباط برقرار می‌کنند. مروجان ارتباط خود را با کارکنان ترویج سایر ایالات و دانشکده دانشگاه غیرترویجی، سالی یک بار ذکر کرده‌اند.

هدف سوم: تفاوت‌های شخصی (دموگرافیکی)

نتایج آزمون‌های (t) و (ANOVA) نشان می‌دهد که تفاوت‌های معناداری میان فراوانی استفاده از منابع اطلاعاتی با توجه به سن مروجان، جنس، آخرین سطح آموزش و زمینه فعالیت مروجان وجود دارد. مروجان مسن‌تر (بالای ۴۴ سال) ارتباط بیشتری نسبت به مروجان جوان‌تر با کمیته‌های مشورتی برنامه ترویج برقرار می‌نمایند. مروجان جوان‌تر (زیر ۴۴ سال) بیشتر از مروجان مسن تمایل دارند با معلمان و مدیران مدارس محلی ارتباط برقرار نمایند. مروجان مرد، تفاوت معناداری با مروجان زن در برقراری ارتباط با متخصصان ترویج، کارکنان ترویج در سایر ایالات، دانشکده دانشگاه غیرترویجی، آژانس‌های فدرال و ایالتی دارند. مروجان

زن، بیشتر از مروجان مرد با سازمان‌های اجماع رابطه برقرار می‌نمایند. مروجان با مدرک تحصیلی لیسانس (B.S) با سرپرستان حد واسط (میانی)، مأموران شهرستان و معلمان و مدیران مدارس محلی، بیشتر از مروجان با مدرک فوق لیسانس (M.S) و دکترا (P.h.D) ارتباط برقرار می‌کنند. مروجان با مدرک دکترا با مروجان سایر استان‌ها و سایر ایالات، بیشتر از مروجان لیسانس و فوق لیسانس ارتباط برقرار می‌کنند.

مأموران کشاورزی، تفاوت معناداری با مأموران معیشت خانواده دارند و مأموران H-4 ارتباط بیشتری با متخصصان ترویج، کارکنان سایر ایالات و دانشکده کشاورزی غیرترویجی برقرار می‌کنند (جدول زیر). مأموران H-4 و مأموران معیشت خانواده، ارتباط بیشتری با مدیران و معلمان مدارس و سازمان‌های جوانان، نسبت به مأموران کشاورزی و سایر مروجان برقرار می‌نمایند.

نتایج NOVA (تجزیه واریانس) برای زمینه فعالیت (مسئولیت) و فراوانی استفاده از منابع اطلاعاتی

معیشت محلی	۸/۷۶**	۴/۱۳ B	۳/۹۳ B	۳/۳۵ A	۲/۶۱ A
سرپرست میانی	۲/۸۳*	۳/۴۳ A	۳/۶۰ A	۳/۵۸ A	۴/۰۰ A
کارگزار ترویج در ایالت دیگر	۴/۸۰**	۲/۳۰ B	۲/۳۰ B	۱/۸۶ A	۱/۸۹ A
دانشکده کشاورزی غیرترویجی	۷/۹۳**	۲/۷۶ B	۲/۴۹ B	۱/۸۶ A	۲/۳۱ A
مدیران و معلمان مدارس محلی	۶/۸۵*	۲/۸۷ A	۲/۷۲ B	۳/۰۶ A	۳/۴۹ A
سازمان‌های جوانان	۵/۵۰**	۲/۵۳ B	۲/۹۳ B	۲/۶۶ B	۳/۳۶ A
آژانس‌های رفاه ایالتی	۱/۸۹*	۳/۳۵ B	۳/۱۹ B	۲/۹۶ A	۲/۶۶ A
سایر سازمان‌های اجتماعی	۳/۴۶*	۳/۱۷ A	۲/۸۷ A	۳/۳۶ A	۳/۱۷ A
آژانس‌های شهری محلی	۲/۸۷*	۳/۳۵ A	۳/۶۸ A	۳/۸۳ A	۳/۵۶ A

* معنی داری در سطح ۵٪ ** معنی داری در سطح ۱٪
(a) میانگین رتبه‌ای می‌تواند بین ۱ (هیچ) تا ۵ (یک بار برای هر روز) باشد.
A و B: مواردی که با حروف الفبای مشابه نامگذاری شده‌اند، تفاوت معنی داری با بقیه موارد مشابه ندارند.

- ۱- جنگلداری، توسعه اجتماعی و مدیریت ۳- معیشت خانواده و اقتصاد منزل
- ۲- کشاورزی ۴- توسعه جوانان و باشگاه جوانان روستایی

نتایج و پیشنهادات

مروجان برای انجام فعالیت های روزانه خود، مرتباً در جستجوی اطلاعات هستند. مروجان انواعی از منابع اطلاعاتی را نه تنها برای افزایش دانش خود بلکه برای مرتفع ساختن نیازهای اطلاعاتی مخاطبان جستجو می نمایند. این یافته ها اشاره می کند بر آن که مروجان نباید تنها به دانش تخصصی خود تکیه کنند؛ بلکه باید بدانند از کجا، چه کسی و چگونه اطلاعات لازم را برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی ارباب رجوع بیابند.

غالباً مأموران ترویج با انواعی از منابع اطلاعاتی ارتباط برقرار می کنند. مهمترین این منابع عبارت اند از: ارباب رجوع، سایر مروجان در محل کار، سایر مروجان در شهرستان های دیگر، متخصصان ترویج، سرپرستان حد میانی (حد واسط)، آژانس های خبری محلی، سازمان های اشتغال محلی و ایالتی و آژانس های ایالتی و مدیران و معلمان مدارس محلی.

چند دلیل می توان برای تفاوت در ویژگی های دموگرافیکی و فراوانی (میزان) استفاده از منابع اطلاعاتی برشمرد. مروجان جوانتر، تمایل بیشتری دارند که در باشگاه H-4 و مروجان جوان باشند (۳۹ درصد از مأموران H-4 پایین تر از ۳۵ سال سن دارند که تطبیق می کند با ۱۹ درصد مأموران معیشتی خانواده و ۲۶ درصد مأموران کشاورزی). بیشتر تأکید برنامه این مروجان، کار با بچه ها و جوانان است. بنابراین، ممکن است که آنها با مدیران و معلمان مدارس محلی ارتباط بیشتر برقرار نمایند. از طرف دیگر، ممکن است که مروجان مسن تر (کسانی که در این سیستم، زمان بیشتری بوده اند) بیشتر با کمیته های مشاوره ای کار کنند. مروجان مرد به طور برجسته و مأموران کشاورزی، بیشتر تمایل دارند با متخصصان ترویج در زمینه های تخصصی زراعی، بیماری شناسی، علوم خاک (خاک شناسی) و حشره شناسی ارتباط برقرار نمایند. در مجموع، آژانس های فدرال و ایالتی، مهمترین منابع اطلاعاتی در موضوعاتی مانند مدیریت دفع آفات، حفاظت خاک و... هستند. از طرف دیگر، مروجان زن، بیشتر با سازمان های ارتباطی، تماس برقرار می کنند؛ چرا که برنامه این سازمان ها بیشتر بر زمینه های تغذیه (غذای جامعه)، بهداشت و پوشاک متمرکز می باشد.

مأموران ترویج در جوامع کار می کنند. مأموران، بدون توجه به زمینه مسئولیتی و سطح تحصیلات بیشتر با سازمان های اجتماعی و آژانس های محلی ارتباط برقرار می کنند. مأموران باید با آژانس های خبری محلی برای برنامه های ترویج عمومی و نتایج و وقایع، تماس ثابت داشته باشند. مأموران غالباً با پرسنل رسانه های جمعی ارتباط دارند.

تفاوت در ویژگی های شخصی و میزان استفاده از منابع اطلاعاتی اشاره بر آن دارد که متخصصانی که مواد آموزشی را توسعه می دهند باید به ویژگی های شخصی مروجان، نوع روش های ارائه اطلاعات مورد نیاز آنها و زمان توسعه مواد برنامه ترویج، توجه کافی داشته باشند.

یافته های این مطالعه باید از طریق کارکنان توسعه ستادی و سرویس های اطلاعاتی ترویج (که خبررسانی تصمیمات توسعه را بر عهده دارند) انتشار یابد و مواد آموزشی آن گسترش پیدا کند.

منابع

- 1- Agnew, D.M. (1991). Extension program delivery trends. *Journal of Extension*, 29(2), 34.
- 2- Burns R.W., & Anderson, L.W. (1973). *The elements of access to agricultural sciences information within Colorado, Montana, New Mexico and Wyoming*. Fort Collins: Colorado State University Libraries.
- 3- Miller, L.E., & Smith, K. (1983). Handling non-response issues. *Journal of Extension*, 24, 11-13.
- 4- Shin, W. Y., & Evans, J.F. (1991). Where field staff get information--approaching the electronic items. *Journal of Extension*, 29(3), 16-19.
- 5- This article is online at
<http://www.joe.org/joe1996february/rb2.html>.
- 6- Copyright by Extension Journal, Inc. ISSN 1077-5315. Articles appearing in the Journal become the property of the Journal. single copies of articles may be reproduced in electronic or print form for use in educational or training activities. Inclusion of articles in other publications, electronic sources, or systematic large-scale distribution may be done only with prior electronic or written permission of the Journal Editorial Office, joe-ed@joe-org.